

Búcsú Szauder Józseftől

Kedves Jóska, mielőtt végképp magába zár a hazai föld, amelybe hazasiattól a városból, az urbs-ból, mely annyiunk számára – nem utolsósorban a Te tanításaid nyomán – az emberi kultúra legfényesebb központja volt és marad, mint mestertől és baráttól búcsúszom Téled, itt összeseregglő tanítványaid nevében, mint e tanítványok egyik doyenje, hiszen az elsők egyike voltam ama sokak közül, akik Téled tanultak irodalmat, művészetet, tudományt, emberséget.

Abban a döbbenetben, mely hirtelen elvesztéskor úrrá lett rajtunk, s most a búcsú pillanatában, lehetetlen volna felmérni, mi mindent kaptunk Téled, tanítványok és barátok az elmúlt 10–20–30 év alatt. Bennem is csak kavarognak az emlékek az első Eötvös-kollégiumi óráktól kezdve, amikor első ízben értettem meg, hogyan lehet egy irodalmi szöveget megvallatni, egyetlen mű egyre mélyebbre hatoló elemzéséből egy egész író, kort, világképet, stílust kibontani; – a tanulmányaim kézíratai feletti véget nem érő baráti beszélgetéseken át, midőn soha sem került el a figyelmedet egyetlen felületes gondolat, rosszul fogalmazott állítás, de ugyanígy egyetlen találó megfigyelés, új észrevétel, rejtett allúzió sem, s emlékszem rá – miként azt hiszem annyian közülünk –, hogy miként váltott át minduntalan hangod az egyenrangú barátból a tekintélyt parancsoló egykori tanáréba és vissza, mester és barát örök egységében; – kavarognak az emlékek egészen a közös sétákig, midőn Prágában, vagy Ravennában, Párizsban vagy Sienában, de legfőképpen Rómában a Te szemekkel nézve, minden részletre, értékre, más előtt rejtve maradó színre, szimbólumra, történeti összefüggésre figyelő intellektusoddal azonosulva érthettem meg kultúra, művészet, természet, kutak, ciprusok, obeliszkek örök humánus üzenetét.

Érteni, érzékelni, értékelni oly sokunkat Te tanítottál meg. Midőn csak éreztük, sejtettük valamely költemény, szöveg nagyszerűségét, Te azonnal rá tudtál mutatni arra a sorra, sokszor csak egy fordulatra vagy egyetlen szóra, mely az egész megértésének, értékének a kulcsa. Midőn csak gyönyörködünk egy latiumi vagy toscanai táj szépségén, Te egy-kettőre fel tudtad ismerni azt a színkontrasztot, távoli épület- vagy facsoportot, mely az adott látvány egyedül, különleges varázsának a hordozója. És akármennyire is felnőttünk időközben tanítványból barátta és kollégává, Te maradtál számunkra az igazi értékmérő, teljesítményeinknek, írásainknak legigazibb bírója. Érhetne valamely munkánkat hivatalos elismerés, magasztaló kritika, mégis arra sandítottunk, arra voltunk kíváncsiak első-sorban, mit mond Szauder, mert tudtuk, hogy az ő rostáján kihullik minden talmi, s csupán az igazi érték marad fenn.

Nyitott voltál a kultúra minden ágának, minden korszaknak, minden nemzetnek az értékeire, – saját népünk, irodalmunk mellett a legközelebb azonban Itália állt hozzád összes emlékével, élő hagyományával. Egy ezeresztendő magyar tradíciót követtél sőt újítottál meg ezáltal. Hiszen az az örökség, amit az antik Róma, az itáliai középkor, az olasz reneszánsz és barokk, vagy a XVIII–XIX. század olasz irodalma jelent, szervesen beépült kultúránkba, de hogy ott újra és újra jelen legyen, abban nagy része van a Te munkádnak. A latin kultúra és Róma szeretetében lelki rokonaid azok a magyar humanis-

Elhangozott Szauder József sírjánál, 1975. augusztus 14-én a Farkasréti temetőben.

ták, akiknek hamvai, egyik kedvenc sétahelyeden, a Monte Celion pihennek, Te azonban nem megnyugodni mentél Róma kövei és fáí közé, hanem a magyar szót, irodalmat terjeszteni, s magyar szemmel, a mi kultúránk számára újra meg újra felfedezni Itália értékeit.

Ez a ránk sütő nyári nap egyszerre tekint most a Piazza Navoná-ra és a szép pannon földre, mely elnyeli most belőled azt, ami múlandó. De mi, akik itt állunk, s mindazok, akik olvastak és olvasni fognak, s a könyveid, melyek ott vannak és ott lesznek a mai és jövőendő könyvtárak polcain, megőrzik, megtartják belőled azt, ami elmúlhatatlan. Pihenj meg békésen a földben, hisz továbbélsz szívünkben, érzelmünkben, utódaid alkotásaiban. De örökre hiányozni fogsz, pótolhatatlan maradsz számunkra, kedves Jóskánk, felejtethetlen mesterünk, barátunk.

KLANICZAY TIBOR

Mezzofanti magyar versei

Weöres Sándor ciklusához

A Nagyvilág 1975. évi januári számában körkérdéssel fordult a magyar és külföldi írókhoz, költőkhöz, kritikusokhoz, a kölcsönös fordítási munka egyes kérdéseivel kapcsolatban.

A folyóirat februári számában Weöres Sándor, *Fordítás ankétja, hozzászólás helyett* címen az 58 nyelvet beszélő Giuseppe Mezzofanti hajdani kardinális, híres olasz nyelvtudós, költői szabadsággal elképzelt magyar verskísérleteit perszifálja igen ötletes és szellemes formában, s mert – tudomása szerint – Emilio Teza olasz nyelvész, két kis magyar nyelven írt költeményt is talált a bíboros hagyatékában, felkéri a magyar olvasókat, hogyha valaki tud olyan kiadványról, melyben ezek a verses magyar nyelvgyakorlatok megjelentek, úgy valami formában hozza ezt az ő tudomására.

Hát ezek a Mezzofanti-féle versezetek három helyen is napvilágot láttak Magyarországon, s mivel a kérdés általános érdeklődésre tarthat számot s így megérdemel bizonyos nyilvánosságot, ismeretlenül is – ezúton válaszolok Weöres Sándor felhívására.

Az Emilio Teza pisai egyetemi tanár által Mezzofanti hagyatékában felfedezett két magyar verskísérletet – valószínűleg először – a Brassai Sámuel és Meltzl Hugó által szerkesztett Összehasonlító Irodalmi Lapok közölték, s ennek nyomán a Vasárnapi Újság (1880. évf. 9. sz. 140. old.) *Irodalom és Művészet* című rovatában adott róla hírt, hivatkozva a forrásra, a két érdekes származású rímggyakorlat közzététele mellett.

Az egyik vers ez:

*Imé! Műsoda a' világ:
Valóban árnyék, hiúság!
Boldog a' ki azt isméri
És a' mennyországot nyéri!*

A másik pedig a következő hexameteres epigramma:

*Boldog Róma! hol szentséggel uralkodik a' hit;
itt a' mesterség s itt dicszenek a' tudományok.*

A verselés és nyelv hibátlan, de természetesen erősen papírízű s nyoma sincs annak a költői lendületnek s ügyes „hibáknak”, miket W. S. költői képzelőereje ragasztott rájuk.

Mezzofanti magyar nyelvtudásával kapcsolatban van még egy humoros és egyben elszomorító epizódja is a magyar nyelv történetének.

Mikor József nádor – akit a magyar nemzethez való vonzódása miatt aulikus körökben II. Rákóczinak „gúnnyoltak” – 1817-ben nagy kísérettel utazott Olaszországba s Bolognába érve, ott Magyarország nádorát Mezzofanti bíboros, a híres nyelvtudós fogadta, stílszerűen ékes magyar szónoklattal; – a nádor környezetében egyetlen ember nem akadt, aki a magyar beszédet megértette, vagy arra válaszolni tudott volna.